

DE LLETRES GAL·LAIQUES

Amb motiu de la publicació ALBORADA d'En Johan Vidal.

11

Ja han aparegut a son degut temps (mesos de Juny i Juliol) els volums segon, tercer i quart, de la publicació litterària gal·laica *Alborada*, de Ponte-Vedra; i tornem a agafar la ploma, com prometterem, per a fer-hi dues paraules de comentari. El volum segon, conté dues narracions: «Caminantes» i «Amañescer» d'En A. Lousada Diegues, i el nombre tercer, el constitueix el conte titulat *Maliaxe* d'En Amado Carballo.

En bona fè tenim un veritable plaer en llegir prosa litterària gal·laica, car creiem que la prosa (segona etapa de tota litteratura) demostra la vitalitat i creixença de les lletres a Gal·lícia. I nosaltres que sentim una fonda sympathia envers aquesta nacionalitat germana de la nostra, i per tant envers el cultiu litterari de sa llengua; ens alegrem fóra mida, del creiximent i desenrotlle que van assolint d'en mica en mica però amb pas ferm, segur i ben donat en avant les seves lletres.

Durant el segle dinou qu'alguns han anomenat amb raó «Segle d'or» de la Litteratura Gal·laica, predominà el cultiu de la poesia sobre el de la prosa, ja qu'el conreu d'aquesta fou scàs i smerlit. Sabut és que de poetes no més cal haver-ne pocs i bons per a immortalitzar una llengua. Reialment, mitja-dotzena de noms són prous per a fer un segle d'or d'una litteratura qualsevol. Remembrem qu'el segle d'or de les lletres llatines el formen sis poetes: Horaci, Virgili, Ovidi, Catul, Properci i Tibul. I Gal·lícia té al segle passat (com ja

indicarem anteriorment) més de mitja-dotzena de poetes justament coneguts i enlairats: Añón, Pondal, Camiño, Rosalia, Curros, Carvajal, Ferreiro, Pereira, Losada, Barcía, Ballesteros, etc., als quals cal afegir Ribalta, Abente, Cabanillas i d'altres de força mèrit de l'epocha present. De poesia ja n'ha tingut doncs, una florida splendorosa. Ara ço que cal es fer prosa, bona prosa, prosa definitiva.

No volem deixar de fer avinent però, que ja avants d'ara (en el segle dinou i començ del vint) van produir-se quelques obres en prosa, principalment dels genres conte i novel·la. Smentem entre els auctors que meylor han conreuat la prosa, als novel·listes: Jesús Rodríguez López auctor de la novel·la *A Crus do Salgueiro*; Amor Meilán, auctor de les novel·les *Xuana* i *Os Fillos da Praya*; Aureli Ribalta, auctor de *Ferruxe* qu'és una veritable joieta; Camba, auctor de *Terruño*; Xan de Masma, auctor de *A Besta*; Valladares, auctor de *Maxima ou a filla espurea*; Abente, auctor de *O diputado de Veiramar* i el Canonge López Ferreiro, auctor de *A Tecedera de Bonabal*, de *O Castelo de Pambre* i de *O niño de Pombas* (Niu de coloms), etc.

I entre els contistes recordem a N'Eracli Pérez Placer, auctor de *Veira do lar*, *Contos da Terriña* entre els quals excel·leix el titolat *Rillote* qu'és de mà-mestra; En Francisc Alvarez Noiva, auctor de *Pé das Burgas*; En Francisc Portela, autor de *As Romarias*; En Manel Lois Vazquez, En Galo Salines i d'altres.

També el Theatre i la Didàctica han tingut conreadors, sobresortint en el Theatre en Manel Lugrís Freire, auctor de *A Ponte, Minia, Mareiras, Escravitu, O Pazo, Estadeiña, etc.*, i en Galo Salines, auctor de *Filla!* i de *A Torre de Peito Burdelo*. De Didàctica hi han qualques obretes de caràcter històric, geogràfic lingüístic, etc.

Però aquestes petites i isolades manifestacions de la prosa no han tingut malauradament gran ressò ni han tingut continuació seriosa finses ara. I creiem qu'el conte i la novel·la (curta i llarga) haurien de conrear-se a l'ensem qu'el Theatre per fer una literatura completa i abundosa. Per ço ens alegrem fòra mida de veure conreuada actualment la prosa litteraria.

Les dues narracions d'En Losada Diegues són interessants i arrodonides i stant molt bé de llenguatge, ço que supposa en l'auctor un complet domeny en la parla de Gal·lícia: *Camiñantes* es una llegenda, la llegenda de Gael en la qual conta com Gael i sa muyler Linn seguint el curs del sol anaren a parar a Gal·lícia, i hi fundaren la pàtria gal·laica. *Amañescer* és una original i pulchra narració en la qual es contrasta l'amor sensual amb l'amor platònic.

El conte *Maliaxe* (malefici, embruixament) d'En Amado Carvalho, és una pathètica i ben estudiada narració d'una sabor regional i a l'ensem molt humana. Es el cas de la dona lletja que cerca l'embruixament per ésser stímada, i a l'assolir-ho, el malefici produeix la mort del stimat i la bogeria en la malaurada seduïda. El triat llenguatge de l'obreta fa endevinar que l'auctor es preocupa de la puresa i va a beure a les fonts clares i pures del parlar del poble. Còsa, qu'hem remarcat en tots els volums d'*Alborada*. En tots eyls hi lluen les meyllors joies del thresor lingüístic de Gal·lícia, les paraules més gràfiques i suggestives de la parla regional, les més característiques, les més gal·laiques.

I heus a quí un assumpte, aquest de la llengua que té cabdal importància per al

moviment litterari gal·laic d'ara, que serà indubitablement el de fixació i de plenitud. Els scriptors haurien d'anar recoylint tot el thresor llingüístic qu'ha servat al poble. Cal recoylir-lo amorosament per totes les Aldeas i Parroquias de la ribera i de la muntanya, i no sols introduïr-lo en les obres litteraries sinó scriure'l en sceduletes lexicogràfiques, fixant la paraula, el modisme, el refrany etc., junct amb la phrase en la qual s'ha trobat. Es així i adunant le sforç de molts com es farà el desitjat *Dictionari national* de la llengua Gal·laica. El gal·laic té de netejar-se de tanta paraula com hi ha infiltrat l'influentia casteylana i per a assolir-ho cal furgar en el poble fins a trobar la veritable llengua i cal fer reviure demés tot el thresor antic i aprofitar-se ensems del thresor portugués que li pertany, car ja diguerem que'l gal·laic i el portugués són branques de la mateixa soca, o meyllor dit, flors de la mateixa branca, de la branca gal·laica que s'extengué envers les terres de Lusitania. Applaudim mentrestant le sforç dels prosaires i poetes d'emprar amb *enxebreza* el llenguatge del poble gal·laic.

El volum IV d'*Alborada*, es dedicat a Sant-Iago i sortí el dia 25 del prop passat Juliol, diada de Sant Jaume, patró de Gal·lícia. Es un nombre extraordinari profussament il·lustrat i de presentació escaienta i fins luxuosa (com poques vegades hem fruït en publicacions similars gal·laiques) i qu'honora en alt grau a la Redacció de dita publicació litteraria. La part d'il·lustració stà encarregada als coneguts artistes Castelao i Méndez, que's distingeixen per les llurs audacies genials que els fan esser a l'avantguarda de l'art hodiern.

Com devanter i signat per *Nos* (Nosaltres) hi va un article de pujat tò patriòtic i en llegir-lo ens appar qu'al jorn que Gal·lícia s'aixequi contra els seus tirans, els cacics i demés feramayla del ramat centralista que l'endogalen, farà una revolució formidable: El poble gal·laic és soffert, resignat, humil, prò precisament els pobles d'aquest

tarannà son els qui van mes lluny al jorn de la revolta. En tenim un palés i ben recent exemple en la resolució russa. Scoltem ço que diu *Alborada* en son davantal del darrer nombre :

Cal un ataruxo baril e xurdio as verbas garimosas dos artistas devanceiros da nosa independenza.

Dia chegarà en qu'a tempestade estale. Estonces nas mans que hoxe manexan as prumas, centilearàn cal vingadores raios as fouces libertadoras. I o noso Sant-Jago cabalgarà de novo en son de guerra...

La pobra Gal'licia sofferta, ofegada pel centralisme, scanyada pel ferotge i anorreador caciquisme havia perdut la consciencia de sa personalitat i de sa força. Avui amb el despertament litterari i politic ja heu pogut veure amb quin braó es manifesta.

Anem ara a ocupar-nos de la part litteraria. Heus-en-ací el Sommari: *Carón da Natureza*, per Euxenio Montes; *O mito de Sant-Jago*, per Vicente Risco; *Os esteos da Nazonalidade*, per A. Villar Ponte; *A nosa terra*, per Ramón Cabanillas; *O que o sol-por calaba* i *As irremediabes merancorias*, per Manoel-Antonio; *O iris dinamico* i *Esfinxes*, per L. Amado Carballo; *O simbolo do arbore* i *O pino de Beni Hassan*, per V. Paz Andrade; *O cego*, per Castela; *A serán*, per Xan Vidal Martinez.

Es tracta d'un recuy de proses lyriques curtes, de marcada sabor patriòtica gaire bé totes eyles. Algunes són veritables poesies scrites en prosa, aitant és llur llenguatge imatjat i florit. Ençà i enllà hi lleen de tant en tant squitxos de geni, guspises del foc sagrat de la Poesia que spurnegen mateix que joieyls d'or ornats amb briylantada. Heus-en-ací uns quants botons de mostra, rublerts de beyleza i sentiment.

Natura, moruturi... Pro o sangue cando cai é unha canzón... (Eugenio Montes).

A terra é sagra com'o peito d'unha nai.

A alma saudosa da vella Suevia, com'un orballo de craridades e soidos deixando un

bico en cada herba, pasa pol-os agros. (Ramón Cabanillas).

(Tradució: L'ànima enyoradiça de la veyla Suevia, passa pels camps com una rosada de sons i clarors, deixant en cada herba una besada.)

O' acougo d'un con cabiloso hai una crus de pedra mal tallada que agarda un Cristo que veña morrer n'ela. (Manoel-Antonio).

O silencio está escoitando un nenño que chora. (Manoel-Antonio).

Pasaban os dias cal un lento rosario nas mans d'un santo asceta. (Amado Carballo), etc.

Clou el nombre un curt articlet-impresió d'en Vidal *A serán* (La vesprada) que no podem resistir la temptació de reproduir-lo íntegrament. Diu així: A SERÁN.

«Os regañados e sedentos beizos da montana, agardan, arelantes, a tremante bágoa do Sol, que rola, paseniño, polas bermellas meixelas do ceo...

Un arrecendente sospiro da terra, abala, caricioso, as folliñas verdecetes...

Finouse o multicor rechonchio dos paxaros...

A lua, antre os pinos, e unha inquedante viseón do Aleu-Vida...

Unha voz mimosa e tenra, espalla un alalá devino...

Saudade...»

Com es veu es tracta d'una veritable poesia. Heus-en a continuació la tradució litteral:

LA VESPRADA

*Els jesos i assedegats llavis de la muntanya
Speren neguitosos*

La trémula llàgrima del sol,

Que apleret rodola

Per les vermeyles galtes del cel...

Un flairós sospir de la terra

Breçola caressant les verdejants fuyletes...

Finí el divers refl de l'oceylada...

La lluna pel mig dels pins

Es una inquietant visió del Més-enllà

Una veu manyagosa i tendra

Scampà un divi alalà...

Enyorança...

Per al nombre vinent, anuncia *Alborada* una novel·la: *Os Super-homes* d'En Leandre Carré. La llegirem amb delectança. Enhorabona i endevant sempre!

MICHEL VENTURA